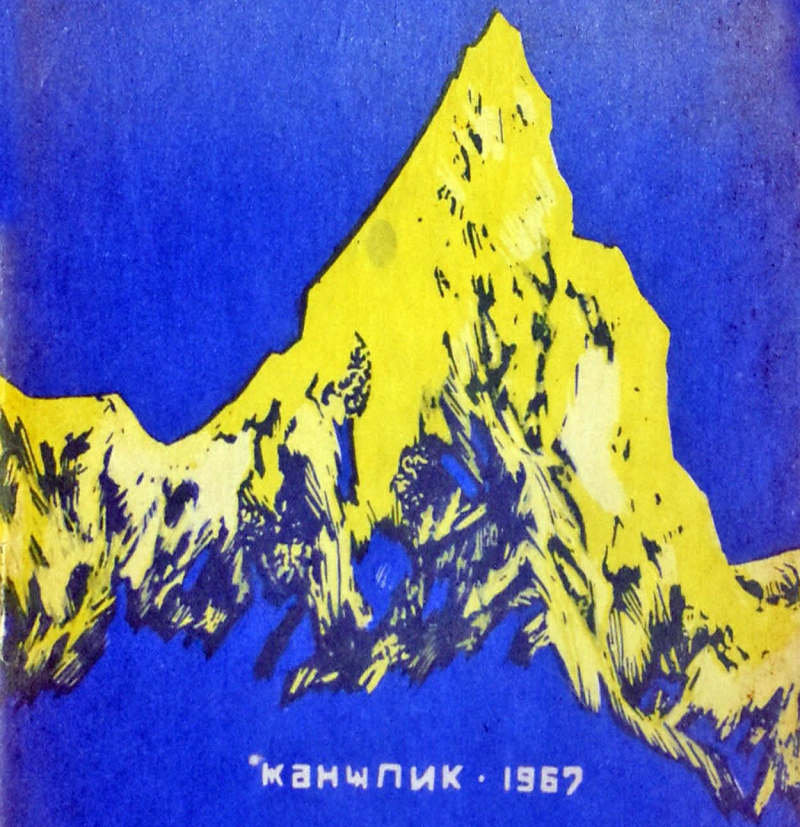

ТОФИГ МАҲМУД

АЛПИНИСТЛАР

КАНЧИК · 1967

ТОФИГ МАНМУД

АЛПИНИСТЛАР

КӘНЧЛИК
БАКЫ

М. Ф. Ахундов адына
Азәрбајчан Республика
КИТАБХАНАСЫ 1987

ШЕ' РЛАР

7-6-2
454-67 J

Мешәдә шәнлик

Сәрчә, довшан,
Марал, чејран
«Кәзәк» — дејә,
«Көрәк» — дејә,
Јолландылар бир мешәјә.
Мешә дәрин,
Мешә сәрин.
Әтри кәлир чичәкләрин!
Шаггылдады бирдән будаг,
Дүшдү јерә нечә јарпаг.
Довшан деди: Бу түлкүдүр,
Јәгин чохдан бизи күдүр.
Марал деди
Титрәјәрәк:
— Ја бәбирдир, ја да пәләнк.
Сәрчә исә
Чиккилдәди,
Саға-сола бахыб деди:
— Кетмәјиниз
Сиз, амандыр,
Бу сәс салан чалағандыр.
Чејран деди:
— Дүшдүк дара,

Раст кәлмишик чанавара.
Бу вахт елә,
Күлә-күлә
Үзә чыхды бир боз дәлә.
Тохунараг жарпаглара,
О һоппанды будаглара.
Күлдү сәрчә,
Күлдү довшан,
Күлдү марал,
Күлдү чејран.
Севиндиләр,
Шадландылар,
Һоппандылар, атландылар.
Мешә илә јол кетдиләр,
Јенә дә сәс ешитдиләр.
Довшан деди:
— Бу түлкүдүр,
Јәгин бизи чохдан күдүр.
Марал деди
Титрәјәрәк:
— Ја бәбирдир,
Ја да пәләнк...
Сәрчә исә
Чиккилдәди,
Саға-сола бахыб деди:
— Кетмәјиниз
Сиз, амандыр,
Бу сәс салан чалағандыр.
Чејран деди: дүшдүк дара,
Раст кәлмишик чанавара.
Бу вахт бирдән,
Сары бүлбүл өтдү шән-шән...
Дајандылар,
Бојландылар.

Күлдү сәрчә,
Күлдү довшан,
Күлдү марал,
Күлдү чејран...
Бир бах, кәлиб солда, сагда —
Дурду нечә алабахта:
— Кечикмисән,
Көзәл чүјүр,
Сән дә дурма, тәләс, јүјүр.
— Этрафа бах, чохдур кәлән,
— Кәлиб һоп-һоп,
Гаратојуг, ағачдәлән.
Дост олдулар бу һејванлар,
Биркә онлар
Ојнадылар гачды-тутду,
Марал гачды, чејран тутду.
Ојнадылар сонра топ-топ,
Топу вурду
Алабахта, чүјүр, һоп-һоп
Сәрчә, довшан,
Марал, чејран
Дөнә-дөнә
Кәзиб јенә,
Бу көзәл, бу тәзә јери,
Гајытдылар ахшам кери.

Гонаг

Кәндән бир ушаг кәлиб,
(О, бизә гонаг кәлиб)
Елә һеј дејир мәнә:
— Ариф, кедәк чәмәнә.
— Дејирәм ки, ај Азәр,
Бура шәһәрдир, шәһәр...
— Кәзмәјә һәвәсим вар,
Мәни мешәјә апар.
— Шәһәрдә јохдур мешә.
— Нә дејирәмсә, мәнә
Јох дејирсән һәмишә!..
Анам ешидиб буну,
Күлүб деди Азәрә:
— Јахшы, кејинин, сизи
Апарырам шәһәрә.
Күчәјә чыхан кими
Нечә севинди оғлан!
Уча-уча евләри
Сејр етди һејран-һејран.
Бахды троллејбуса,
Машына, автобуса.
Ушагларла долудур
Көзәл саһил кәнары.

Башдан-баша доланыб
Сејр еләдик булвары!
Азәр дөрд јана бахды,
Рәнкли фантана бахды,
Рәнкли трамвајла биз
Дағ үстү парка чыхдыг.
Бир һејкәлин јанындан
Бүтүн шәһәрә бахдыг.
Бирдән гышгырды Азәр:
— Нечә бөјүкдүр шәһәр..
Сонра машины миндик,
Паркдан ашағы ендик.
Биз бахдыг дөнә-дөнә,
Сабирин һејкәлинә.
Кәзиб бүтүн шәһәри,
Ахшам гајытдыг кери.
Азәр јола дүшәндә,
Кетдији доғма кәндә
Гонаг чағырды мәни,
Деди: кәл, биркә кәзәк,
Биз мешәни, чәмәни!!!

Хэзэрин саһиллэри

Һеч билсэн нэ көзэлдир
Хэзэрин саһиллэри.
Бурда фэрәһлә кечир
Өмрүмүзүн иллэри.

Саһилләр бә'зән ајдын,
Бә'зән јүнкүл думандыр.
О гаршыда көрдүјүн
Һајлы-күјлү лимандыр.

Лимандан ахшам-сәһәр
Кәмиләр кедәр-кәләр.
Дәниздә үзән кәми
Көрүнәр бир дағ кими!

Үздүкчә, нөгтә кими
Узагларда гаралар.
Тамам башга бир кәми
Саһилләрә јан алар.

Нәдир о саһилдәки,
Сапсары бир көлмүдүр?!
Јохса гызыл гөнчәли
Чичәкмидир, күлмүдүр?

Јох, јох, зә'фәрандыр о,
Әлван күлүстандыр о.
Зә'фәран сачаглары
Батан күнәш тәк сары...

Бурда нәләр вар, нәләр,
Гума батыр мејнәләр...
Будаглар гум ичиндә,
Јарпаглар гум ичиндә.

Елин шөһрәти-шаны,
Гара шаны, ағ шаны
Дурна көзүнә бәнзәр,
Нә шириндир киләләр.

Һәлә гызыл гума бах,
Кәл узанаг, гызынаг!
Һәр данәси дары гум,
Дары кими сары гум
Көр нә гәдәр тәмиздир,
Инчи тәк ләкәсиздир —
Истәјирсән узан јат,
Дизә гәдәр гума бат...

Мәрдәкан бағларынын
Күлүнә күл чатармы?!
Бузовна гајалары
Бир ан белә јатармы?!

Динләјиб кечә-күндүз
Туфанларын сәсини —
Күкрәшән дәлғалара
Чырпар даш синәсини.

Көдөк бојлу бир энчир,
Һәр ил мејвә кәтирир.
Бир көрүн битиб һарда —
Јосунлу гајаларда.

Бурда бир аз дајанын. —
Бөјүк јасты гајанын
Јарысыны су удуб,
Үстүнү мамыр тутуб.

Бу јерләрдә динчәлән,
Бу јерләрдә чимән вар.
Су алтында, даш үстә
Елә бил көј чәмән вар.

Дүзүлүб гатар-гатар
Уча-уча буруглар.
Көзәл зејтун бағлары
Саһил боју узаныб.
Зејтунлар салхым-салхым
Сырға-сырға салланыб.

Дәниздә нефт мә'дәни,
Дәниздә бир ада вар.
Ора көрпү тәк кедән
Узун естакада вар.

Сәһәр тездән көрүнмүр
Һеч ким вәтәкәләрдә —
Гәһрәман балыгчылар
Хәзәрдәдир, Хәзәрдә.

Узагда түстүләнир
Заводун борулары

Саһил боју шығыјыр
Електрик гатары.

Көзәлдир, чох көзәлдир
Хәзәрин саһилләри
Бурда фәрәһлә кечир
Өмрүмүзүн илләри.

Кәлсин, бу јерә кәлсин
Дүнјанын ушағлары.
Гој һәр заман чох олсун
Хәзәрин гонағлары.

Истису

Шәһәрә бах, шәһәрә,
Дөрд тәрәфи дағ, дәрә.
Евләр вар чөкәкдәдир,
Евләр вар жүксәкдәдир.
Бири чајын јанында.
Бири ајын јанында.
Бири дәрә ичиндә,
Бири тәпә үстүндә.
Бурда кәзиб һәр јери,
Севдим көзәл шәһәри.

Ики булаг

Өз көзүмлә көрмүшәм —
Дағда ики булаг вар.
Бири буз кими сојуг,
Бири од кими гајнар.

Бири — ичмәк истәсэн —
Додағыны јандырар.
О бири — әл узатсан —
Бармағыны дондурар.

Шеһ

Шеһә бир бах,
Нурлу, парлаг.
Нә иридир,
Мирваридир.
Дедим: сүрүш
Овчума дүш.
Нә олду, еһ,
Дағылды шеһ!

Тәртәр чајы вә чичәкләр

Күл-чичәк дәрә-дәрә
Јахынлашдым Тәртәрә.
Дедим: күл-чичәкләри
Бәлкә сән битирмисән!
Онлары кечән кечә
Бәлкә сән кәтирмисән!
Чај күлдү, мәнә бахды.
Чаваб вермәди, ахды.

Шимшәк

Шимшәк о дағда јанды,
Чох-чох узағда јанды.
Мәнә елә кәлди ки,
Бизим отағда јанды.

Кәзән ишыг

Көрдүм ки, ахшам чағы
Бир ишыг кәзир дағы.
Кәһ кедир, кәһ дајаныр,
Кәһ сөнүр, кәһ да јаныр.
Ишыг јох, јанылдым мән —
Машынлардыр о кедән.

Думан

Ахшам тутду һәр јери
Пәрдә кими ағ думан.
Сәһәр дуранда көрдүм
Думандан јохдур нишан.

Јағыш вә күнәш

Јағыш јағыр, нә јағыр,
Бу заман күнәш чыхыр.

Јағыш елә јағыр ки,
Тут учундан галх көјә.
Күнәш чыхыр—јағышы
Мәнә көстәрсин дејә.

Көјдән санки јағыр нур,
Јағыш нә көзәл олур.

Дағ кәндиндә јашајырыг

Көзәл, сәрин
Дағ кәндиндә јашајырыг.
Бу кәнди биз
Ән уча бир јер сајырыг.
Јанымыздан
Карван-карван булуд өтүр,
Чох јахындыр —
Әлләрини узат, көтүр.
Мәктәбимиз
Учурумун кәнарында.—
Көзәл олур
Баһар, пајыз ајларында,
Тәнәффүсдә
Биз бахырыг пәнчәрәдән,
Көзүмүзү
Чәкмәјирик дағ-дәрәдән.
Бир чај ахыр —
Далғалары саһилләрә
Инчи сәпир.
Ағачлар вар дәрәләрдә —
Һәр бириси кибрит чөпү...
Мешәләрдән
Јајда одун дашыјырыг.

Ахы, сәрин
Дағ кәндиндә јашајырыг.
Бир гонагдыр
Јағыш бурда, шимшәк бурда.
Кәзән олса —
Талар мин-мин чичәк бурда.
Бир дә көрдүн дәрс заманы
Булуд тутду
Башдан-баша асиманы.
Көј курлады —
Көтүрмәди һејрәт бизи,
Јенә кечдик дәрсимизи.
Кәзсән әкәр
Бу дағ, чәмән—
Китаб гәдәр
Билик верәр!

Көзәл кечир —
Сәрт олса да—гыш ајлары,
Јол кедирик
Јара-јара дүмағ гары.
Гарышанда бир-биринә
Ај ишығы, гар ишығы—
Он гат артыр
Кәндимизин јарашығы
Ачыг олур
Ахшам үстү бизим клуб.
Кәлир кино,
Кәлир гәзет, кәлир мәктуб.
Фәхр едирик —
Дағ кәндиндә јашајырыг.
Бу кәнди биз
Ән уча бир јер сајырыг.

Бир оғлан таныјырам

О, галын бир романы
Башлајар охумаға,
Онунчу сәһифәдә
Дејәр: eh! Бәсдир даһа!..
Кедәр рәгс дәрнәјинә,
Бир нечә күн ојнајар,
Сонра јарымчыг гојар.
О, гуршанар футболла,
Гачар, чәмәнә, јола.
Әввәл көстәрәр һүнәр,
Лап илдырыма дөнәр.
Сонра ојундан дојар,
Ону јарымчыг гојар.
О, ше'рә дујар һәвәс,
Јазар, амма битирмәз,
Көрәрсә дама, шаһмат
Марагланар о саат.
Бунлары тез өјрәнәр,
Һәвәси дә тез сөнәр...
Бир оғлан таныјырам —
Белә хасијјәти вар.
Мән ону хошламырам,
Бәс сиз нечә, ушаглар?!.

Ијдә ағачы

Учалыб дағларын гарлы башы тәк,
Әжилір арх үстә будағларыңыз.
Гоча бир ананын күмүш сачы тәк
Күмүшдүр сизин дә жарпағларыңыз.

Чәј Тумас кәндини бүрүјүр бүтүн,
Гызылкүл әтри тәк көзәл әтриниз.
Јазда Зәнкилана кәләндә бир күн,
Көрүндүнүз сары чичәкләрлә сиз.

Нәнәм бу јерләрдә јашајыр мәним,
О да јол үстүндә дурур сизин тәк.
Гәлбимдән әјрылмыр баба мәскәним—
Кәрәк үзүлмәсин көкүндән чичәк!

Нәнәм јахын кәлиб өпүр сачымдан,
Оғлунун ијини о, мәндән алыр.
Чәкмәјир әлини мәним башымдан,
Бә'зән һејкәл кими дајаныб галыр.

Нәнәм јашаса да бу Чәј Тумасда,
Унутмур һеч заман нәвәләрини.
Еј ијдә ағачы, һәр ил пајызда
Көндәрир о, бизә мејвәләрини.

Чејранбатан

Архада бурахыб чәмәни, чөлү,
Мән көрдүм јахындан тәзә бир көлү.
Бәнзәтдим чәмәнә мави сујуну,
(Јаратмыш инсанын гүдрәти буну).
Нә шимшәк, нә туфан она нәсибдир,
Үстүндән нә күчлү күләк әсибдир.
О, һәлә чавандыр — үччә јашы вар,
Онун Көј көл кими бир гардашы вар.
Јохдур әтрафында нә от, нә јамач,
Нә мешә, нә чәмән, нә дә бир ағач.
Кәлиб кәнарында јолчулар јатмаз,
Бу Чејранбатанда чејран да батмаз.
Онун јарандығы бир нечә илдир,
Һәлә Көј көл кими көзәл дејилдир.
Анчаг һәм су верир, һәм ишыг верир,
Көзәл Вәтәнимә јарашыг верир.
О, бурда әбәди галасы олду
Хәзәр дәнизинин баласы олду.

Кәзир жер күрәсини

Икрам елә сефир ки,
Чоғрафија дәрсини —
Динләјир бүтүн күнү
Севимли мүүллими,
Дәрмәдән нәфәсини.
О таныјыр һәр јаны —
Башдан-баша дүнјаны.
Бүтүн меридианлары,
Гит'әләри таныјыр.
Хәритәдә гаралан
Нөгтәләри таныјыр.
Бу нөгтәләр көрүнүр
Сөз кими, мә'на кими.
Бөјүкдүр арзулары
Онун бу дүнја кими.
Хәритәјә баханда
Бирчә анын ичиндә —
Санки кәзиб доланыр
Бу чаһанын ичиндә
Будур: Мисир, Конго, Чин,
— Бу Полша, бу Канада.
Икрамын дүјгулары

Дөнүр полад ганада.
О учур тәјјарәсиз,
Нечә-нечә саһилә.
Баш вурур бирчә анда
Каһ Волгаја, каһ Нилә.
О, Хәзәрин јанында,
Анчаг фикри, хәјалы
Башга бир дәниздәдир.
О, Бакыда јашајыр,
Анчаг бу күн хәјалы
Тһранда, Тәбриздәдир.
Һардан учуб кедир о,
Кәлин, бир-бир көстәрим.
Бу Истамбул, бу Лондон,
Бу Парисдир, бу да Рим.
Чөлләрдән учуб кедир,
Көлләрдән учуб кедир.
Кәзир онун хәјалы
Каһ дағда, каһ аранда.
О кәзир Корейада,
Һиндистанда, Иранда,
Елә бир јер вармы ки,
Бирчә анда чатмаја.
Чатыр көз гырпымында
Сибирә, Камчаткаја.
Дүшүр шимал гүтбүнә
Јағыр һәр јана бол гар.
Чәнубда достлар көрүр —
Албан, румын, чех, болгар.
Сәсләјир гучағына
Ону көр нечә гит'ә
Бу кичик хәритәдә
Аз галыр ки, о итә!

Икрам јаман чох сеvir
Чографија дэрсини
Елэ бил ки, синифдэ
Кэзир јер курэсини.

Даландар

Һэјэтдэ бир даландар
Ишлэјэр јај, ғыш, баһар.
О, һэр јери сүпүрэр,
Ғышда ғары, пајызда
Хэзэллэри сүпүрэр.
Ојаныб сәһэр-сәһэр,
Јахын кэлэр крана,
Су чилэјэр һэр јана!
Евлэрэ нэзэр салыб,
Сүпүркэсини алыб—
Бүтүн һэјэт бојунча
Ишэ башлајар гоча!

Шүшэ кими тэртәмиз
Көрүнэр һэјәтимиз...
Бир күн тездән дурду о,
Бығларыны бурду о.
Дүшән кими һэјәтә,
Гоча кәлди һејрәтә:
Һэр тәрәф тәмизләниб,
Һэјәтә су чиләниб.
О, һэјәти нечә күн
Тәмиз көрдү бүсбүтүн.

Бир сәһәр тез галхды о,
Пәнчәрэдән бахды о.
Көрдү: пионер Сүсэн,
Әлиндә бир сусәпән,
Су чиләјир һәр јана.
Әлләриндә сүпүркә,
Ишләјир, Әфган, Бикә.
Сиз бир бахын Күләрә —
Гуллуг едир күлләрә...
Гоча чатыб гашыны
Јырғалады башыны.
Гәлбиндә: сағ ол—деди,
Бығалты күлүмсәди.

Кечди дүз ики һәфтә,
Чыхан заман һәјәтә
Көрдүләр ки, ушаглар
Бир теннис столу вар.
— Ким бизи јада салыб?!
Буну көрән ким алыб?!
Гоз бојдадыр топлары,
Рәнки—ағ, јашыл, сары.
Сүсэн бахды Әфгана,
Әфганса Нәримана.
Чијнини чәкә-чәкә:
Билмирәм—деди Бикә!..
Күләр топу көтүрдү,
Тез Сүсэнә өтүрдү!..
Еј кәл, ојнајаг—дејә
О чәкилди керижә...
Бирдән кәлди даландар:
— Ким мәнимлә ојнајар?!
Инанмајыб бир гәдәр,
Ушаглар күлүшдүләр.

Гоча сағ јана кечди,
Сонра бығыны ешди,
Сүсэн кәлди ирәли,
Көјә галхды сағ әли.
Илк топу үсуллуча
Дала гајтарды гоча.
Һамы чыхды һәјәтә,
Чоху кәлди һејрәтә...
Јекә, комбул бир арвад
Ојуна бахды мат-мат
Пәнчәрэдән бир гары,
Бахды һәјәтә сары.
Тохундурмајыб тора,
Топлары вура-вура
Гоча да ојнајырды,
Дүшән топу сајырды...
Удмағына аз галмыш,
Гопду һәјәтдә алгыш!
Гоча удду Әфганы,
Күләри, Нәриманы.
Гызышдыгча ојунлар,
Һәвәсә кәлди онлар...
Һәтта о комбул арвад,
Деди: топу мәнә ат
Мән дә ојнајым кәрәк!
Һамы она күләрәк,
Гәһгәһә чәкди бирдән,
Даландар деди: һәрдән
Ојнасан һеч пис олмаз,
Пијин әријәр бир аз.

Һәјәтдә ишыг јанды,
Шәнлик јенә узанды.

Ким алыбдыр көрәсән
Бу теннис столуну?
Фикирләшиб ушаглар
Сонра билдиләр: буну
Алыб гоча даландар.

Тәләсәндә

Гәрибәдир бу Әкбәр,
Иш көрәндә тәләсәр.

Бу тәләсмәк учундан
Чәкәр башы мин бәла.
Нәнә дејәр бу заман:
— Чох тәләсмә, ај бала.

Бир иш далынча кедәр,
Һеч вахтында гајытмаз,
Анасы да дејинәр:
— Һарда галды јарытмаз?!

О күн гачды, нә гачды,
Санки варды ганады.
Ајаглары долашды,
Даша дәјиб ганады.

Алыб сынмыш гәләми
Елә тәләсди ки, о,
Јонду илдырым кими,
Бармағыны кәсди о.

Үзәриндә көтүјүн,
Одун доғрады о күн.
Балтаны елә әјди —
Онун гычына дәјди.

Көрүб бөјүртканлары
Әлләрини узатды.
Колларын тиканлары
Бармагларына батды.

Чағырараг анасы
Бағлама верди она.
Сөјләди ки, баласы,
Буну апар атана.
О, тарлаја тәләсди,
Гачды, јел кими әсди,
Јенә шимшәјә дөндү,
Јенә күләјә дөндү.
Кәлиб арха чатанда,
Һөвсәләси даралды.
О тулланды,
бу анда
Газаны јерә салды.
Јемәји су апарды,
Әкбәр һарај гопарды...

О, мәктәбдә дәрсини
Елә тез-тез данышды —
Фикирләри долашды,
Суал верди мүәллим.
Әкбәр данышды, сусду,
Данышды, амма, чашды.

Јазы јазды дәфтәрә
Бөјүк ләкә салды о.
Одур ки, сәһәр-сәһәр
Јағлы «ики» алды о.

Гәрибәдир бу Әкбәр—
Иш көрәндә тәләсәр.
Бир күн деди нәнәси:
— Јелә дөнмә бош јерә.
Бир мәсәл вар, тәләсән
Бала, дүшәр тәндирә.

Гыш јухусу

— Дедин јатыр, аначан,
Бүтүн гышы ајылар
Јејиб-ичмәјиб јатан
Јухудан неч ајылар?!
— Һә, ајылыр, өлмәјир...
— Мағарада нә јејир?
— Неч нә јемир, гадасы,
Бүтүн јајы, пајызы
Кәзир ачыг һавада.
Јејир, ичир, көкәлир —
Гышдаса мағарада
Раһат јатыр, динчәлир.

Горхутмасын гар сәни

Ај мәним гәшәнк гызым,
Күл гызым, чичәк гызым,
Нијә әсир додағын,
Нијә солур јанағын?
Сојугму вар чанында,
Үшүдүн печ јанында?
Ај гызым, дур ајаға,
Гысылма бу отаға.
Чөлләрә нәзәр јетир,
Јаған гар нә көзәлдир!
Тәпәләрә доғру гач,
Гар үстүндә чығыр ач.
Кеј, гызым, јун донуну,
Көзәлдир гар ојуну.
Достларынла көрүш сән,
Хизәјиндә сүрүш сән.
Кеј, гызым, јун донуну,
Көзәлдир гар ојуну.
Евдә бојнуну бурма,
Печ јанында отурма.
Чағырыр достлар сәни,
Горхутмасын гар сәни.

ПОЕМАЛАР

Жахшылыг вә пахыллыг

*Поэма Фүзулинин «Һәдигәтүс-сүәда»
әсәринин бир рәвәјәти әсасында ушаг-
лар үчүн јазылмышдыр.*

1

Ушаглар, кәлин сизә
Данышым бир һадисә.
Өтән замандан дејим,
Башга дөврандан дејим.
Варды Кә'нан елиндә
Јагуб адлы бир киши,
Јахшы дејилди иши.
Әзијјәтлә јашарды,
Он бир ушағы варды.
Олду бир оғлу јенә,
Шәнлик кәлди евинә...
Јагуб сүсуб динмәди,
Нәдәнсә севинмәди.
Ону бир фикир алды.
Ганы јаман гаралды.
Деди: бағча-бағым јох,
Малым јох, торпағым јох.

Һардан алым дөвләти,
Нечә, нечә сахлајым
Мән бу бөјүк күлфәти?!
О јатды, сәһәр чағы
Кетди: көрсүн ушағы.
Бахды көрпә үзүнә,
Ишыг дүшдү көзүнә.
«Бу нәдир» — дејә-дејә,
О чәкилди керижә.
Аһ, көрән бу нә ишди,
Елә бил ки, о күндән
Һәјат тәмиз дәјишди.
Ичдикчә ана сүдү,
Көрпә Јусиф бөјүдү.
Ағачлар барлы олду,
Һејвалы, нарлы олду.
Көзәлләшди тәбиәт,
Евә кәлди бәрәкәт...
Галмады ушаглар ач,
Даһа кәсди гапыдан
Ајағыны еһтијач.
Кәлди көзәл ушагдан
Гоншуларын ачығы.
Евдә горхуб тахдылар
Көрпәјә көз мынчығы.
Инди онун көрпәси
Евә јарашыг олду,
Санки бир ишыг олду.

2

Доланды күнләр, ајлар,
Кечди пајыз гыш, баһар.

38

Јусиф галхыб бој атды,
Уча чинара чатды.
Күнәш кими чамалы,
Ағлы, фикри, камалы!..
Ата доғма оғлуну
Севди чандан, үрәкдән.
Горуду даим ону
Дашдан, гардан, күләкдән
Она палтар да алды,
Һәр вахт гејдинә галды.
Евдә тәкчә Јусифә
Ата көстәрди һөрмәт,
Бир дә севки, мәнәббәт.
Һамы көзәл чавандан
Кәлиб мәсләһәт алды.
Гардашлары бу заман,
Донуб һејрәтдә галды...
— Ај ушаглар, дејин бир,
Нәдәдир бу кизли сирр.
— Кәлин биз дә бирләшәк.
Дүшүнәк тәзә тәдбир.
Үзәк инчә бојуну,
Тутаг, өлдүрәк ону...
-- Сујуна зәһәр гатаг.—
— Дағдан, гајадан атаг.

3

Гардашлар атасындан
Гопартдылар Јусифи.
Узаглара, кәзмәјә
Апардылар Јусифи.
Јагуб никаран олду,

39

Онун бағры ган олду.
Сојуг аһ чәкди һәрдән,
Бахды, бахды чәпәрдән.
Әли ишә јатмады,
Динчәлмәди, јатмады.
Шүбһә дамды гәлбинә
Дүшүндү дәнә-дәнә.
Дилиндә Јусиф ады
О, белә пычылдады:
— Көзәл хурма ағачы,
Инчә палма ағачы
Һарајлајын чөлләри,
Ону гајтарын кери.
Дөзмүр ата үрәјим,
Кәлсин өмүр чичәјим...
Динмәди бу ағачлар,
Сусду чөлләр, јамачлар.
Јагуб никаран олду,
Онун бағры ган олду.

4

Көзәл олур бағ јолу,
Мешә јолу, дағ јолу.
Бағдан башланан чығыр,
Узаныб даға чыхыр.
Башында јекә папаг,
Әлиндәсә бир чомаг
Јусиф кедир габагда,
Гушлар бизим бу кәнчи
Саламлајыр будагда.
Көзүндә, үзүндә нур,
Јусиф нәғмә охујур.

40

Ону дағлар динләјир,
Кур булаглар динләјир.
Көјдә дајаныр булут.
Мешәјә чөкүр сүкут.
Бүлбүл кәсир сәсини,
Бүтүн аләм динләјир
Јусифин нәғмәсини.
О, чәмәнә вурулур,
Јасәмәнә вурулур.
Севинчи ашыб дашыр,
Ағачлара дырмашыр.
Күл дәрир, чичәк дәрир,
Бөјүк гардаша верир.
Јусиф өз һејбәсиндән
Чыхарыр пендир, чөрәк.
Гардашлары һајлајыр —
Бирчә-бирчә пајлајыр.
— Бизи јандырды пендир,
Јусиф, тез ол, су кәтир...
О, гујуја јолланыр,
Јох, јанылыр, алланыр.
Гардашлар сөјүр ону,
Инчидиб дөјүр ону.
Шилләләр вуруб јенә
Јеридирләр Јусифи
Тиканларын үстүнә.
О јалварыр, бағырыр,
Һарај салыб чағырыр.
Дәрин гују јанында
Бирдән әјиб бојуну —
Көјнәјини чыхарыб
Итәләјирләр ону...
Јусиф гујуја дүшүр,
Дизә тәк суја дүшүр.

41

Булудлар, сиз һај салын,
Көрүн Јагуб һардадыр?—
Ахы оғлу дардадыр.
Јерләр, көјләр, бағырын,
Сиз Јагубу чағырын,
Хәбәр верин: баласы
Гәрг олуб көз јашына,
Даш төкүлүр башына.
Дејин она: јел олсун,
Шимшәк олсун, сел олсун...
Булуд јерә енмәди,
Јерләр, көјләр динмәди.
Јагуб да дарда галды,
Көзү јолларда галды.
Гардашлар да көјнәји —
Буладылар кизличә
Бир һејванын ганына.
Кетдиләр бу хәбәрлә
Дүз Јагубун јанына.

5

Јагуб алды көјнәји,
Санки гопду үрәји.
Һөнкүр-һөнкүр ағлады,
Јусифә јас сахлады.
Төкүб ганлы көз јашы,
О кәзди дағы-дашы.
Кечди чајдан, бәрәдән,
Дағдан, дүздән, дәрәдән
«Јусиф» — дејә һајлады,
Оғлуну һарајлады.
Гочанын бу аһ-зары
Сәрт јелләрә гарышды.

42

О ганлы көз јашлары
Кур селләрә гарышды.
Дағлар тутду јасыны,
Ата өз баласыны
Көј отлардан истәди,
Булудлардан истәди.
Хәјалында мин дәфә
Јусиф илә көрүшдү.
Јагуб дөзә билмәди,
Јорған-дөшәјә дүшдү.

6

Мәлик адлы бир тачир,
Қарван илә јол кечир.
Көрду: кимсә ағлајыр,
О, карваны сахлајыр.
Кәлир бир фәрјад сәси,
Бир ушағын наләси.
Тачир кәзир, доланыр,
Јују үстә дајаныр...
Сонра дүшүб ашағы,
Чыхарыр о ушағы.
Қарван јол алыб кедир,
Ләпирләр салыб кедир.
Јоллары тутур думан,
Јусиф ајрылыр, аман —
Доғма елдән, вәтәндән,
Бу дағдан, бу чәмәндән!
Вәтән бир ан ичиндә
Итир думан ичиндә,
Узун јол кедиб тачир,
Кәлиб Мисрә јетишир.
Бу јад, өзкә дијарда

43

Сатыр ону базарда.
Бу күндән кәнч Јусифин
Һәјаты кәдәр олур.
Дөвләтли бир һакимә
Бујругчу, нөкәр олур.
О, инди зилләт көрүр,
Гәм көрүр, мөһнәт көрүр.
Кәһ дөјүлүр,
Кәһ сөјүлүр.
Дөјүлүр јана-јана,
Ахыр дүшүр зиндана.
Онун күнәш чамалы
Ишыгладыр зинданы.
Һејран едир камалы
Нечә-нечә инсаны.
Кечир ај, кечир фәсил,
Доланыр дүз једди ил.
Зиндандан азад олур,
Хәзинадар гојулур;
Бурда нә истәсән вар,
Чан дәрманы тапылар.
Азад оландан бәри,
О, дүшүнүр елләри.
Кечә көрүр бир јуху,
Дүшүр чанына горху.
Көрүр чылпаг, сусуз дүз,
Бу дүздә једди өкүз
Доланыр ач, кәзир ач,
Нә от вар, нә дә ағач.
Кәлди гара бир думан.
Бирдән галхды јухудан...

Алыр ону хәјаллар,
Аман, бир фәлакәт вар.

Чөлләр, дүзләр солачаг,
Бөјүк ачлыг олачаг...
Буна дөзәрми үрәк,
Бир тәдбир көрүм кәрәк.
Топлајыб тахыллары
О долдурур анбары.
Күнләр кечир ан кими,
Гаранлыг зиндан кими.
Ачлыг тутур һәр јаны,
Әлдән салыр инсаны.
Јанмыр инди очаглар,
Дөзә билмир ушаглар,
Кечә-күндүз ағлајыр,
Аналар јас сахлајыр.
Тапылмыр бир овуч ун.
Кәсилир кечи, гојун,
Солуб саралыр инсан,
Өлән олур ачындан...
Јагуб рәнки сапсары.
Чағырыр гардашлары
Дејир: чыхын сәфәрә,
Кејин гоншу шәһәрә...
Тахыл тапыб кәтирин,
Ушаглара јетирин.
Сәһәр дан сөкүләндә,
Көјдән нур төкүләндә,
Онлар јола дүзәлди,
Гоншу шәһәрә кәлди.
Бурда һамы Јусифдән
Алыр чәрәк, алыр дән.
Гардашларын бу күндә
Гәлби үмидлә вурду.
Хәзинәнин өнүндә
Онлар дајанды, дурду.

Јусифә
он бир гардаш
Еһтирамла әјди баш.
Јусиф диггәтлә бахды,
Чох сыхылды гашлары!—
Таныды гардашлары.
Кисәләрини алды,
Верди тахыл, верди дән.
Гардашлар разы галды
Хәзинәдар Јусифдән.
Еви дүшүнүб јенә,
Бир севинч дүјду Јусиф.
Кисәләрин биринә
Ағ көјнәк гојду Јусиф.
Јенә дә он бир гардаш.
Еһтирамла әјди баш.
Бөјүк шадлыг олду бу—
Севиндирди Јагубу.
Күлдү евдә ушаглар,
Јанды јенә очаглар.
Кисәләри ачанда,
Бирдән тапды көјнәји;
Јагуб сусду бу анда,
Әсди ата үрәји.
Титрәк әлини онун
Үстүнә гојду Јагуб.
Өз севимли оғлунун
Әтрини дүјду Јагуб.
Неј кими гәлби динди,
Ушаг кими севинди!
Гардашлары чағырды
Шадлығындан чығырды:
—Сағдыр мәним Јусифим!
Сағдыр мәним Јусифим!

...Гардашлар утандылар,
Лал кими дајандылар.
Нә күлүб, нә диндиләр,
Нә дә ки севиндиләр.
Ајрылсајды јер әкәр,
Онлар јерә батарды.
Алышсајды мешәләр —
Өзләрини бир анда
Онлар ода атарды.
Дурдулар бир даш кими,
Гурумуш ағач кими.
Јагуб тутду үзүнү,
Сөјләди сон сөзүнү:
— Сизә нифрәт, ар олсун!
Јусифимсә вар олсун!
Сонра чыхды сәфәрә,
Кетди һәммин шәһәрә...

Алпинистләр

Сәһәр-сәһәр
пионерләр
Чыхыр жола —
Барабаны чала-чала.
Кедир Нуру,
Даға доғру
Онун һәсир папағы вар,
Бајрағы вар.
Әлләриндә узун кәндир,
Кедир Ајаз,
Кедир Надир.
Голу үстә ағыр чанта,
Тәр ичиндә Халид кедир,
Архасынча аста-аста,
«Пәләнк» адлы ағ ит кедир.
Дајанаараг
гоча, ушаг,
«Уғур»—дејә
Әл еләјир бу дәстәјә.
Һүркүб гачыр јолда газлар,
Чәпәрләрдән
Галхыб бахыр кичик гызлар.

Зәрәфшанын
Нә гәрибә палтары вар,
Оғлан кими шалвары вар.
Сәһәр-сәһәр
Бу балача алпинистләр
Кедир даға чыхмаг үчүн,
Ал бајрағы
Зирвәләрә тахмаг үчүн.
Онлар кечир
Даш көрпүдән,
Ашыр дашыр су чајлагда
Гызыл бајраг
Далғаланыр лап габагда.
Бәс о кимдир,
Дејин нәдән
Белә кәлир тәләсмәдән?!
Кәлир јолда дура-дура,
Чубуғуну
Кола-коса вура-вура.
О, Әкбәрдир,
Атыр јолда гушлара даш.
Ушагларын архасынча
Аддымлајыр јаваш-јаваш.
Көрпүјә јох, чаја енир,
Өз-өзүнә о дилләнир:
— Бајраға бах, кәндирә бах,
Узундраз Надирә бах.
Даға чыхмаг,
Бајраг тахмаг
Белә чәтин ишдир мәкәр,
Бу чүр олур алпинистләр?!
О дағы мән
Бирнәфәсә чыхацагам.
Зирвәсиндән

Ашағыја бахачағам.
Разы галыб
Гәрарындан,
О аҗрылды достларындан.

Нә учадыр
Чејран дағы,
Кәлди кәсди думан дағы.
Гучаглашды
Чичәкләрлә,
Ахды кетди күләкләрлә.
Башындакы булудлардыр
Папаг кими.
Бөјүк, уча дағмы вардыр
Бу дағ кими?!
Синәсиндә чығырлары
Итиб батыр.
Чичәкләрдир онун вары,
Бу чичәкләр гојнундадыр.
Ганадыны бир чалаған
Тәрпәтмәдән вурур дөврә,
Сонра кечиб гајалардан
Учуб галхыр жүксәкләрә.
Индијәдәк
Дүшүб онун нәвәсинә —
Галхмамышдыр
Һеч кәс дағын зирвәсинә.
Илк дәфәдир
Чыхыр даға пионерләр.
— Ај ушаглар, һаны Әкбәр?
— Јәгин гачыб.

— Ола билмәз.
— Әкбәр бизсиз гала билмәз.
— Јахшы һаны?
— Архададыр,
— Чәмәнликдә бәлкә јатыр?!
Сәсләдиләр:
— Әкбәр! Әкбәр!

Јола дүшдү дәстә,
Из галды от үстә.
Габаға гачдылар,
Кәндири ачдылар.
Узанды бу кәндир,
Тутду Халид, Надир.
Астадан һәр бири
Чыхды илк дикдири.
Горхараг Зәрәфшан,
Гышгырды: ај аман.
Нә чығыр вар, нә јол,
Гајалардыр сағ, сол.
Бир дөшә чатдылар
Кәндири атдылар.
Тутараг кәндирдән
Халид галхды бирдән.
О чыхыб јухары,
Бахды дөшә сары.
«Мөһкәм тутун» — дејә,
Башлады көмәјә.
Зәрәфшан
астан
Галхды чаша-чаша,

Дизи дэјди даша.
Дизини о тутду,
Ағрыны унутду.
Гајалыг гуртарды,
Лалэлэр гызарды.
Галхырды дизэдэк
Сары күл, ал чичэк.
Әсирди сәрин меһ,
Отларын үстә шеһ
Парлајырды пар-пар.
Јүксәкдә гајалар,
Кечидләр көрүндү,
Думана бүрүндү.
Ит кирди отлаға,
Јүјүрдү габаға.
Һамы күлә-күлә,
Тутараг әл-әлә,
Јухары галхдылар,
Әтрафа бахдылар.
— Ај ушаглар, тәзә,
Тәмиз һава удун.
Дүшдү үстүмүзә
Көлкәси булудун.
— Булуд өтәнәдәк,
Кәлин, биз динчәләк.
Кими дикдә дурду,
Кими дә отурду.
Халид аста-аста,
Ири бир јумурта
Чантадан көтүрдү,
Кизличә өтүрдү.
Пәләнк көрүб буну,
Узатды бурнуну.
— Тәләсмә, пәләнк, бил.

Јемәк вахты дејил.
Булудлар өтүшдү,
Көзләрә нур дүшдү,
Халид јерә бахды,
Гаралды бир дәрә.
Јаваш-јаваш галхды
Дәстә зирвәләрә.

Тәк чыхырды
Әкбәр дағы,
Сылдырымды солу, сағы.
Кечидләрдә
Дашлара бах,
Һәр бириси санки бычаг.
Дәјсә
Кәсәр бармағыны.
Дәјсә
кәсәр ајағыны...
Әкбәр кечир
Аста-аста,
Колдан-косдан тута-тута.
Каһ кедир,
Каһ дајаныр о,
Ашағыја бојланыр о.
Нә гәрибә
Мәнзәрәдир —
Кениш, дәрин бир дәрәдир.
Лап узагда
Ағачлар вар:
Вәләс, фысдыг, палыд, күкнар.
Әкбәр кечир —

Булаг көрүр,
судан ичир.
Өтүб жөнө
Чыхыр гаја үзөринө.
Жамачларда
Коллар вардыр, дөстө-дөстө...
Бирдөн чашыр,
Ајаг алтдан бир даш гачыр.
Бу даш енир,
Дијирлэнир.
Дүз дэрэжэ дүшүр бирбаш
Һәммин о даш.
Дэрэ кедир
Көр һара дэк,
Гаралыр бир мағара тэк.
Әкбәр даһа
Баха билмир,
Лүксэк јерә чыха билмир.
Бахыр бу ан,
Башы үстә көрүр илан.
Кола јатыр,
Әллэринә тикан батыр,
О бағырмаг,
О чығырмаг истәсә дә
Сәси кэлмир,
Сусур анчаг;
Илан дејил,
Башы үстә көрүр будаг.
Хејли мүддәт
Лал дајаныр,
Өз-өзүндән о утаныр.
Өтүб кечир
Јаваш-јаваш ашырымы.
Көрүр бөјүк сылдырымы.

Даһа кетмэк
Горхулудур,
Көр, бу нечә дағ јолудур?
Дурур Әкбәр,
Солда көрүр дар кечидләр.
Нечә етсин,
Һардан кетсин?!

Дөстә кедир,
Дөстә галхыр,
Бир гајанын үстә чыхыр.
Бу дағ јолу
Слуб јары,
Анчаг јоруб ушаглары.
Солда јарған,
Сағда јарған,
Учуб кедир бир чалаған.
Динир Ајаз:
— Ај ушаглар, белә олмаз.
Халид кизлин
Бир-бир јејир јумуртаны.
Белә кетсә
Бош гојачаг о, чантаны.
Халид күлүр,
Учалдараг шән сәсини:
— Инанын, чох јемәмишәм,
Јемишәм беш дәнәсини.
Сүфрә ачыб
Гаја үстә,
Дејир: кәлин јејин сиз дә
Мәнсә ичим лимонады.

— Ај кәләкбаз, бу олмады.
— Нијјәтиниз, јахшы, нәдир?
— Бизә булаг сују кәтир.
— Көзүм үстә, кәтирәрәм,
Сизә су да јетирәрәм.
Халид кедиб
Тез гајыдыр,
Дағда наһар баша чатыр.
— Ај ушаглар, ди тез олун,
Ән чәтини
Габагдадыр һәлә јолун.
Кедир онлар:
Дағ дөшүндә бир гала вар.
Диварлары
Сөкүлмүшдүр,
Дашлары да төкүлмүшдүр.
Бурда ајаг
Сахлајырлар,
Һәр тәрәфи јохлајырлар.
Гала кечән
Әсрләрдән јадикардыр.
Онун учан
Һәр дашында тарих вардыр.
Нәзәр салыб
Бу галанын һәр јеринә —
Көрдүјүнү
Ајаз јазыр дәфтәринә.
Кечидә бах —
Чох горхулу кечиддир о.
Қим кәндирсиз
Кечсә әкәр — икиддир о.
Нуру кечир, ардынча ит...
Лакин горхуб дурур Халид.
— Белә ишлә

Јохдур арам,
Мән кәндирсиз јыхыларам.
Чәлд сәсләјир
О, Надири:
— Бура верин о кәндири.
Јаваш-јаваш аддым атыр,
Кечид јаман
Сүрүшкәндир, чынгыллыдыр.
О дајаныр,
Дәрәләрә бахыб кедир.
Чынгылларса
Ајаг алтдан ахыб кедир.
Бу вахт һамы
Бахыр она бир һејрәтлә.
Кәндири дә бурахараг,
Даһа кечир чәсарәтлә.
Бу кечиди өтүр онлар,
Учур инди
Ашағыда чалағанлар.
Пионерләр
Бу булудлу,
Бу сүкутлу
Дағ-дәрәјә сәс салырлар.
Гартал кими учалырлар.

Һаны Әкбәр,
Ондан сизә верим хәбәр,
Санки кимсә
Оғурлајыб севинчини.
Гаја үстә
Гәмкин-гәмкин

Алыр инди о, динчини.
Коллар чызыб,
Ганадыбдыр голларыны.
Коллар чырыб
Онун тэээ шалварыны.
Кери дөнмэк,
Дагы енмэк,
Кечсә белә үрәјиндән —
Әл чәкиб бу истәјиндән,
«— О зирвәјә,
Чыхачагам» дејә-дејә
Јенә галхыр,
Сылдырымын үстә чыхыр.
Лакин дурур,
Даһа галха билмир оғлан,
Бир дост әли јухарыдан
Узансајды әкәр она,
Бурдан чыхыб,
О, дүшәрди өз јолуна.
Инди анчаг
Кечир солдан фырланараг.
Јеридикчә о, тәк-тәнһа
Буна дөзә билмир даһа.
Гүссә, кәдәр
Чөкүр кичик үрәјинә.
Бир еһтијач
Дујур Әкбәр
Достларынын көмәјинә.
Јада дүшүр
Достларынын нәғмә сәси,
Зарафаты, гәһгәһәси...
Надир һаны,
Нуру һаны, —
Хатырлајыр Зәрәфшаны.

Дејир: һөкмән
Гошуларам онлара мән!

О дәстә учалыр,
Зирвәјә аз галыр.
Зәрәфшанын күллә
Долудур гучағы.
Јыгыбдыр онлары
Чыхдыгча бу дағы.
Күлләр рәнкбәрәнкдир,
Бахын, нә гәшәнкдир.
Бирдән гыз чығырыр —
Көмәјә чағырыр
Чанында вәлвәлә:
— Аман, кәртәнкәлә...
Ону тутур Халид,
Гыз дајаныр сакит.
Ашағыдан думан,
Јүксәлир астадан.
«Ура»—дејә Нуру
О зирвәјә доғру
Бирнәфәсә гачыр,
Ал бајрағы санчыр.
Бүрүјүр һәр јери,
Шән «ура» сәсләри.
Көрүнүр узаглар,
Даглар, јенә даглар...
Көрүнүр дәрәләр,
Көзәл мәнзәрәләр.
Үфүгдә јүксәлән,
Јаваш-јаваш кәлән

Булуд бир алајдыр,
Бир ағ калағайдыр.
Бурда бир гаја вар,
Үстүнә жазырлар
Адларыны бир-бир:
Нуру, Халид, Надир,
— Тез гајыдаг, — дејә,
Дөнүрләр керижә.

Бирдән Әкбәр ешидир сәс,
Севинчиндән
Гәлби әсир.
Синәсиндә үмид, һәвәс,
Зирвәләрә
О тәләсир.
Тулаг вериб һәрдән сәсә,
Әкбәр чыхыр бирнәфәсә.
Каһ жыхылыр, каһ сүрүшүр.
Каһ да чөкәк јерә дүшүр.
Тутуб дурур
Тез-тез вуран үрәјини,
Әкбәр көрүр
Су ичиндә көјнәјини.
О дајаныр,
Алмаг үчүн нәфәсини
Анчаг даһа
Ешитмәјир
Ушағларын шән сәсини.
Инди Әкбәр
Јаваш-јаваш аддым атыр,
О зирвәјә кәлиб чатыр.

Достларыны
Көрмәјәрәк,
Галыр уча зирвәдә тәк...
О узаныр отлар үстә,
Булуд кечир дәстә-дәстә.
Алов кими бајраг јаныр,
Лап јүксәкдә далғаланыр.
Дашлар үстә
Һәрфләри газыр Әкбәр,
Лап ахырда
Өз адыны јазыр Әкбәр.

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

Ше'рләр

Мешәдә шәнлик	5
Гонаг	8
Хәзәрин сәһилләри	10
Истису лөвһәләри	14
Дағ кәндиндә јашајырыг	17
Бир оғлан таныјырам	19
Ијдә ағачы	20
Чејранбатан	21
Кәзир јер күрәсини	22
Далаңдар	25
Тәләсәңдә	29
Ғыш јухусу	32
Горхутмасын гар сәни	33

Поемалар

Јахшылыг вә пахыллыг	37
Алпинистләр	48

Редәктору *Сәрдар Әсәд*. Рәссамы *Ш. Һүсәјнов*
Бәдии редактору *Ј. Ағажев*
Техники редактору *Р. Ахмедов*
Корректорлары *Т. Чәфәрова, Л. Балајева*

Јығылмаға верилмиш 1/IX-1967-чи ил. Чапа имзалан-
мыш 7/XII-1967-чи ил. ФГ 21074. Кағыз форматы
70×108^{1/32}. Чап в. 2,74. Учот нәшр. в. 2,1.
Сифариш 331. Тиражы 8500. Гимәти 22 гәп.

Азәрбајчан ССР Назирләр Совети јанында
Мәтбуат Комитәси.
„Кәңклик“ Нәшријјаты,
Бақы, Һүсү Һачыјев күчәси, 4.
„Гызыл Шәрг“ мәтбәәси,
Бақы, Һәзи Асланов күчәси, 80.

Мехтиев Тофик Махмуд оглы

АЛЬПИНИСТЫ

Стихи и поэмы

(На азербайджанском языке)

ГЯНДЖЛИК

Баку · 1967

22 гэл.

